

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2021-74-2>
УДК 338.2

Бричко М.М.

кандидат економічних наук, доцент,
Сумський державний університет

Євдокимова Б.О.

студентка,
Сумський державний університет

Brychko Maryna, Yevdokymova Bohdana
Sumy State University

ГНОСЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СУСПІЛЬНОЇ ДОВІРИ ДО ІНСТИТУЦІЙ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ¹

EPISTEMOLOGICAL FRAMEWORK FOR PUBLIC TRUST IN PUBLIC SECTOR INSTITUTIONS RESEARCH

У статті розглянуто місце і роль суспільної довіри у функціонуванні інституцій державного сектору економіки. Гносеологічне дослідження довіри до держави авторами статті пропонується проводити на трьох основних (мікро-, мезо-, макро-) та проміжних рівнях. На мікрорівні довіру пропонується визначати виходячи з результатів співпраці економічних агентів із державними органами влади через надання державних послуг; на мезорівні – зі здатності центральних органів державної влади, що формують та реалізують державну політику, вирішувати економічні та соціальні проблеми суспільства, а також генерувати позитивні очікування щодо їхнього майбутнього добробуту; на макрорівні – з економічної результативності діяльності «цілого уряду». Авторами запропоновано розглядати проміжний рівень як довіру до органів місцевого самоврядування, яка визначається як якістю державних послуг, так і ефективністю державного управління.

Ключові слова: суспільна довіра, державний сектор економіки, державні послуги, ефективність державного управління, державна політика.

В статье рассмотрены место и роль общественного доверия в функционировании институтов государственного сектора экономики. Гносеологическое исследование доверия к государству авторами статьи предлагается проводить на трех основных (микро-, мезо-, макро-) и промежуточных уровнях. На микроуровне доверие предлагается определять исходя из результатов сотрудничества экономических агентов с государственными органами власти путем предоставления государственных услуг; на мезоуровне – из способности центральных органов государственной власти, формирующих и реализующих государственную политику, решать экономические и социальные проблемы общества, а также генерировать положительные ожидания относительно их будущего благосостояния; на макроуровне – из экономической результативности деятельности «целого правительства». Авторами предложено рассматривать промежуточный уровень как доверие к органам местного самоуправления, которое определяется как качеством государственных услуг, так и эффективностью государственного управления.

Ключевые слова: общественное доверие, государственный сектор экономики, государственные услуги, эффективность государственного управления, государственная политика.

The article considers the place and role of public trust in the functioning of public sector institutions. Trust in government is a multi-conceptual category, which is based on a combination of economic, social, and political interactions between government authorities at different levels and citizens. The authors of the article propose to conduct an epistemological study of trust in government at three main (micro-, meso-, macro-) and intermediate levels. At the micro-level, it is proposed to determine trust based on the results of economic agents' cooperation with public authorities through the provision of public services. At the meso level, trust in the government is defined by the competence of central government agencies that formulate and implement public policy in the relevant field, to solve economic and social problems of society, as well as their ability to generate positive expectations for citizens future well-being. At the macro level, trust in the government is derived from the economic efficiency of the "whole government." The authors propose to consider the intermediate level as trust in local governments, which is determined by both the quality of public services and the efficiency of

¹ Статтю підготовлено в рамках виконання науково-дослідної роботи молодих науковців на тему «Імітаційне моделювання траєкторії впливу поведінкових атракторів на макроекономічну стабільність: роль транспарентності та суспільної довіри» (№ державної реєстрації 0121U100469).

public administration. It was shown that trust in the institutions of the public sector of the economy could not be formed separately from the personal characteristics of its Chairman or head. In the historical context of the development of Ukraine's statehood, systematic events related to corruption in the management of the public institution that receives wide media coverage have led to systemic distrust of economic actors towards public sector institutions and the state as a whole. The authors found that certain levels of trust in government interact, and therefore, the erosion of trust at one level can affect trust at others, which, accordingly, leads to a deterioration in the results of public policy in general. Strengthening trust at one level due to the synergetic effect will help strengthen trust in government in general. The article also shows that trust in government institutions and the government in general reduces the risk of opportunistic behavior and, consequently, can push society to give preference to long-term results of public policy over short-term benefits.

Key words: public trust, public sector of the economy, public services, efficiency of public administration, public policy.

Постановка проблеми. У сучасних умовах функціонування економіки України дефіцит довіри до держави унеможливує здійснення майбутніх реформ, розроблення інновацій та змін, які забезпечують доступ громадськості до надійних та якісних державних послуг, а також сприяють зростанню добробуту суспільства. Деформації інституту довіри до державних інституцій здатні впливати на поведінку людей так, що бажані результати державної політики не будуть підтримані. Це може стосуватися як досить вузько-спеціалізованих політик та програм (наприклад, масова вакцинація громадян від COVID-19), так і більш масштабних реформ (таких як податкова чи пенсійна реформа). Саме тому довіра до державних інституцій та держави загалом зменшує ризик опортуністичної поведінки і, відповідно, здатна підштовхнути суспільство до надання переваги довгостроковим результатам державної політики над короткостроковими вигодами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання дослідження довіри до державного сектору економіки привертають увагу вітчизняних і зарубіжних науковців, які намагалися емпірично підтвердити статистичні зв'язки між низкою соціально-демографічних детермінант та довірою до держави й її провідних інституцій. Загальноприйнятим став той факт, що незадовільна робота (bad performance) державних установ створює негативне ставлення до державного сектору економіки. Водночас належним чином функціонуючі державні служби спонукають економічних агентів довіряти уряду та державі у цілому [1; 2]. Особливої уваги заслуговують праці таких закордонних дослідників, як: Р.Дж. Дальтон (R.J. Dalton), Л. Кіл (L. Keele), А.Х. Міллер (A.H. Miller), К. Ньютон (K. Newton), Д. Столле (D. Stolle), С. Змерлі (S. Zmerli), С. Ван де Валле (S. Van de Walle), Г. Букерт (G. Bouckaert), Р. Уілкс (R. Wilkes) [3–9], які здійснили якісний огляд концептуальних та практичних напрацювань у цьому спектрі досліджень. Окремі аспекти дослідження особливостей факторів формування суспільної довіри до різних соціально-політичних та державних інституцій, а також наслідків її порушення для конкурентоспроможності національної економіки, макроекономічної стабільності та національної безпеки розглядали у своїх працях вітчизняні науковці, зокрема: Г.Ю. Дарнопих [10], І.Й. Малий [11], О.Л. Порфімович [12], О.Г. Кучабський, С.С. Погорелий [13], О.В. Волянська, І.В. Підкуркова [14]. Проте, незважаючи на постійний інтерес до біхевіористичних аспектів діяльності ор-

ганів державної влади, розмежування та особливості суспільної довіри на макро-, мезо- та мікрорівнях її прояву до державного сектору економіки не дістали достатнього висвітлення у закордонній і вітчизняній науковій літературі.

Мета статті полягає у розробленні методологічного підходу до вивчення змісту суспільної довіри до державного сектору економіки на макро-, мезо- та мікрорівні її прояву.

Виклад основного матеріалу. Довіра до держави – мультиконцептуальна категорія, яка ґрунтується на поєднанні економічних, соціальних та політичних взаємодій між державною владою країни на різних рівнях та громадянами. Складність методологічного дослідження довіри до державного сектору економіки також пов'язана з тим, що громадянин може виступати в ролі виборця, формуючи відповідний рівень довіри/недовіри до президента, парламенту або голови місцевого органу влади, користувача державних послуг (клієнтів державних служб, агенцій, інспекцій), платника податків тощо. Загалом гносеологічне дослідження довіри до держави повинно проходити на трьох основних (мікро-, мезо-, макро-) та проміжних рівнях (рис. 1). Усі визначені рівні довіри до держави взаємодіють, а тому ерозія довіри на одному з рівнів може вплинути на довіру на інших, що, відповідно, призводить до погіршення результатів державної політики країни загалом. Саме тому посилення довіри на одному рівні за рахунок синергетичного ефекту сприятиме зміцненню довіри до всієї держави.

На мікрорівні довіра до держави ґрунтується на досвіді співпраці громадян або організацій із державними органами влади через надання державних послуг. Причому формування довіри здійснюється як безпосередньо шляхом звернень до суб'єктів надання державних послуг (особисто або через представника письмово, електронною поштою, online), так і через спеціально створений державний орган, який є посередником між споживачем та центральним органом виконавчої влади, який формує та реалізує політику у відповідній сфері, або державне підприємство (наприклад, територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг), центри надання адміністративних послуг (ЦНАП), територіальні органи/виконавчі органи місцевого самоврядування). Більше того, залежно від рівня (загальнодержавна або місцева) та типу державної послуги (соціально-економічна, муніципальна, адміністративна, господарська)

задоволеність та якість її надання визначають відповідний рівень довіри. Так, під час надання державної послуги, пов'язаної з реєстрацією платника єдиного податку, незалежно від способу подання заяви та документів (письмово або онлайн через особистий кабінет) довіра формується безпосередньо до головних управлінь Державної податкової служби в областях (проміжний рівень), яка визначає ступінь довіри до Державної податкової служби України (мікрорівень), проте впливає на загальний рівень довіри до органів центральної виконавчої влади, що формує та реалізує державну політику у сфері фінансів – Міністерства фінансів України (мезорівень). Під час видачі дозволу на імпорту товарів суб'єкт надання державної послуги та орган центральної виконавчої влади, що формує та реалізує державну політику, збігаються – Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, а тому якість та задоволеність

державною послугою одночасно визначає мікро- та мезорівні суспільної довіри.

На мезорівні довіра до держави формується за рахунок здатності центральних органів державної влади, що формують та реалізують державну політику у відповідній сфері, вирішувати економічні та соціальні проблеми суспільства, а також генерувати позитивні очікування щодо їхнього майбутнього добробуту. В Україні виключно міністерства формують та реалізують державну політику в одній чи декількох сферах, тоді як інші центральні органи виконавчої влади, до яких відносять державні агентства, служби та інспекції різного організаційно-функціонального спрямування, виконують окремі функції з реалізації державної політики (мікрорівень довіри). Відповідно ефективність роботи кожного окремого органу влади повинна оцінюватися за ключовими стратегічними показниками результатів діяльності окремих секторів еконо-

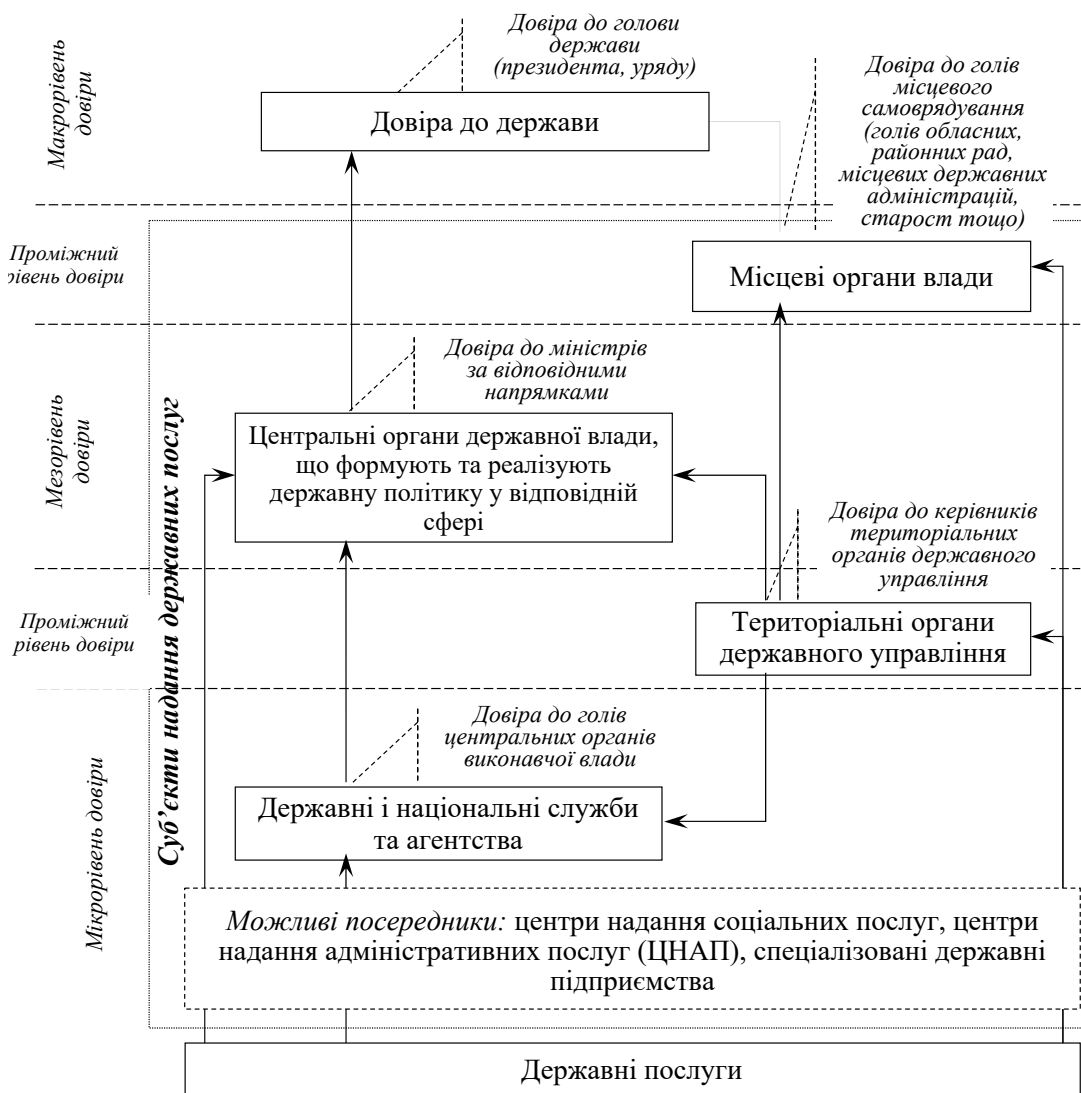

Рис. 1. Визначення та взаємозв'язок рівнів суспільної довіри до державного сектору економіки за масштабом суб'єкта (системи)

Джерело: розроблено авторами

міки (державної політики). Велика кількість та неоднорідність цих показників свідчать про різноманітні очікування громадян та бізнесу від держави. Багато з них відображають виконання державних функцій, які не можуть виконувати інші економічні суб'єкти. Так, ефективність роботи Міністерства фінансів України можна оцінювати виходячи з дефіцитності державного бюджету, рівня державного боргу, транспарентності та фіскальної відкритості як на загальнодержавному, так і місцевих рівнях. Зазвичай такі показники є стратегічними, оскільки вони визначають добробут суспільства та економіки загалом.

Виходячи з різного рівня фінансової грамотності та обізнаності економічних агентів, які не завжди здатні об'єктивно оцінити причини та/або наслідки дефіцитності державного бюджету, причини коливань на валютному ринку, ефективність роботи органів державної влади вони здійснюють виходячи із суб'єктивної оцінки економічної результативності діяльності держави. Тобто суб'єктивної оцінки економічних агентів балансу змін загального економічного становища країни, охорони здоров'я, освіти, пенсійного забезпечення, соціального захисту тощо, джерелом інформації якої є соціологічні опитування. Окремі автори досліджували взаємозв'язки, що виникають між суб'єктивною оцінкою громадянами та бізнесом економічних показників діяльності держави або майбутніми економічними очікуваннями та рівнем довіри до держави [15; 16]. Емпірично також встановлено, що негативне сприйняття економічних змін та значна волатильність споживчої впевненості сприяють посиленню дисбалансів довіри до держави та державних органів влади [17–20].

Додатковим показником сприйняття ефективності діяльності центральних органів влади щодо формування і реалізації державної політики у відповідній сфері є рівень суб'єктивного сприйняття нерівності доходів, який виступає суб'єктивним показником соціально-економічного статусу. Так, попередні дослідження, проведені для країн Латинської Америки [21], Азії [20], Європейського Союзу [22–26], свідчать про тісний зв'язок між суб'єктивним сприйняттям й оцінкою нерівності розподілу доходів та рівнем довіри до держави. Формування диспропорцій у розподілі доходів суспільства через зростання індивідуального сприйняття нерівності доходів призводить до падіння рівня довіри до державного сектору економіки та держави загалом.

Довіра до уряду на макrorівні має велике значення для формування та розвитку демократичного суспільства [27; 28]. Довіра до держави на макrorівні посилює взаємодію між громадянами, відповідно, позитивно впливає на розбудову демократичних організацій, зменшує трансакційні витрати, допомагає мінімізувати конфлікти [29; 30], сприяє дотриманню податкового законодавства [31], формує політичні вподобання [32; 33] та визначає результати виборів [34].

Складність методологічного оцінювання ступеня довіри до державного сектору економіки на макrorівні пов'язана з політизованістю державних інститутів та

уряду в цілому. У більшості зарубіжних досліджень довіру до держави ототожнюють із політичною довірою, а її рівень визначають виходячи з явки виборців під час формування вищих органів влади шляхом голосування громадян [26]. Проте явка виборців не може розглядатися як проксі довіри до держави, оскільки може виражати як довіру та бажання подальшої підтримки діючого уряду, так і недовіру до чинного уряду та його державної політики – вища схильність до голосування пов'язана з бажанням майбутніх змін.

Довіра до держави на макrorівні на відміну від мезорівня довіри ґрунтується на економічних результатах діяльності «цілого уряду». У дослідженнях посткризового періоду загальноновизнаним став той факт, що довіра до держави вища, коли присутня позитивна тенденція росту основних макроекономічних показників країни незалежно від економічних обставин окремих громадян [35]. Так, зростання економіки сприяє підвищенню довіри громадян до держави, тоді як економічний спад, а тим паче економічна криза, призводить до деріорації довіри до держави на макrorівні [36–38].

Загальноприйнятим став той факт, що економічна ефективність країни формує довіру до держави на макrorівні, проте в науковій літературі немає єдиної думки та чіткого обґрунтування того, які саме макроекономічні показники є надійними. Коливання макроекономічних результатів діяльності уряду, зокрема рівень безробіття та рівень інфляції, змінюються одночасно зі зміною довіри до держави [39–41]. Аналіз проведених транснаціональних досліджень свідчить про існування додаткових економічних показників, які відображають ефективність діяльності уряду: рівень економічного розвитку і зростання, розмір бюджетного дефіциту, державного боргу, бюджетна спроможність [42–45]. Деякі з вищеназаних показників можна використовувати на мезорівні оцінки довіри до державного сектору економіки, оскільки вони характеризують ефективність окремого органу центральної влади (у тому числі політики, яку від він формує та реалізує). Наприклад, рівень бюджетного дефіциту та бюджетної спроможності характеризує бюджетну політику держави, а тому визначає ефективність роботи виключно Міністерства фінансів України. Відповідно, оцінку довіри до держави на макrorівні необхідно проводити на основі показників, які характеризують узгодженість державних політик загалом, а також відображають ключові принципи належного врядування (good governance). До таких показників можна віднести рівень корупції та ступінь нерівності у розподілі доходів населення, що відображає різні причини економічної нерівності в суспільстві через недосконалість регулювання ринку праці, ринку освітніх послуг, фінансового ринку, податкової системи тощо.

Несправедливість у розподілі і перерозподілі доходів населення на макrorівні часто вимірюється об'єктивними показниками нерівності на національному рівні, такими як коефіцієнт GINI або децильний коефіцієнт диференціації доходів населення. Згідно з

дослідженнями Усланера [46–50], значна нерівність доходів населення призводить до падіння суспільної довіри, спричиняючи більшу корупцію в суспільстві. Водночас результатом зростаючої корупції виступає спотворення добросовісної ринкової конкуренції, яка, своєю чергою, призводить до більш корумпованої поведінки, а отже, і до вищого рівня нерівності доходів серед населення. Замкнуте коло, сформоване за рахунок нерівності доходів, соціальної недовіри та корупції за Усланером [47], отримало назву «пастка нерівності» (inequality trap), яка створює умови для виникнення ерозії довіри до держави на макрорівні.

Довіра до органів місцевого самоврядування визначає проміжний рівень довіри. У зарубіжній науковій літературі довіру до місцевого самоврядування (local government) прирівнюють до мезорівня та визначають її за інституційним підходом, спираючись на здатність органів місцевого самоврядування задовольнити потреби місцевого населення [51; 52]. Відповідно до методологічної основи дослідження, на місцевому рівні жителі територіальних громад також виконують дві ролі: користувач державних послуг та громадянин (виборець) місцевого уряду. Відповідно, рівень довіри до місцевих органів влади формуватиметься як за рівнем задоволеності та якістю державних послуг, так і з погляду ефективності діяльності місцевих органів влади (державних адміністрацій). Довіра до місцевого самоврядування (перший і другий проміжні рівні) мають однакові критерії як до якості державних послуг (загальнодержавних або місцевих), так і до ефективності рівнів управління (загальнодержавного або регіонального). Таким чином, довіра до органів місцевого самоврядування може бути узагальнена (generalized trust).

Узагальнення довіри виникає у разі, коли одне базове ставлення визначає думку суспільства щодо декількох об'єктів довіри [7]. Тобто суспільна довіра до держави пов'язана не з якимись визначеними характеристиками конкретного об'єкта довіри (наприклад, рівня чи гілки державної влади), а скоріше з державною політикою та урядом загалом. Таким чином, суспільна незадоволеність економічним розвитком формує єдине уявлення про владу, оскільки не відбувається концептуальних розмежувань між відповідальністю різних інституцій [53; 54]. Іншим випадком узагальнення довіри є екстраполяція, тобто у разі поширення висновків, одержаних у результаті взаємодії громадянина з муніципальними органами влади (частини системи державного управління економікою), на іншу частину тієї самої системи (державу загалом). У науковій літературі описано випадки екстраполяції довіри до національних установ на інститути ЄС, зокрема Європейського Парламенту, Ради Європейського Союзу, Європейської комісії тощо [55–57].

Через те, що органи місцевого самоврядування мають відповідні повноваження та фінансові ресурси від держави для виконання функцій на місцях, довіра до органів місцевого самоврядування не формується від-

окремлено. Проте проведені дослідження також свідчать, що довіра до місцевих органів влади вища, ніж до держави загалом. Даний факт пояснюється тим, що, оскільки відповідно до принципів децентралізації, жителі територіальних громад знаходяться ближче до місця, де надаються державні послуги, зв'язок із результатами діяльності органів місцевого самоврядування є більш відчутним.

Окремо слід відзначити особливий тип довіри, який може виникати на всіх рівнях довіри до державного сектору економіки, – міжособистісну довіру. Даний вид довіри визначається залежно від об'єкта довіри – інша фізична особа [58]. У більшості наукових досліджень міжособистісна довіра виражається у здатності фізичних осіб довіряти один одному, навіть тоді, коли вони не пов'язані родинними зв'язками [59]. Таким чином, у країнах із високим рівнем міжособистісної довіри державні механізми та інститути менш корумповані, а рівень злочинності сягає мінімальних значень.

У контексті державного сектору економіки міжособистісна довіра невід'ємно пов'язана з довірою до державних агентств, інститутів та системи у цілому. Так, довіра до інституцій державного сектору економіки не може формуватися ізольовано від особистісних характеристик його голови або керівника. Відповідно, будь-яка інформація про факти вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення міністра, голови або керівника призводить до деріорації довіри до інституції державного сектору економіки. Причому зміни у репутації голови інституції державного сектору економіки внаслідок негативних подій призводять до більшого падіння рівня довіри, ніж позитивний імідж до відповідного зростання. Так, отримання неправомірної вигоди одного керівника слідчого управління фінансових розслідувань податкової міліції однієї з областей призвів до ерозії довіри до Державної фіскальної служби України. В історичному контексті розвитку державності України систематичні події, пов'язані з корумпованістю керівництва державних служб та агентств, які набувають широкого висвітлення у засобах масової інформації, призвели до системної недовіри економічних суб'єктів до інституцій державного сектору економіки та держави у цілому.

Висновки. Довіра до держави, що має визначальне значення задля підвищення ефективності державної економічної політики, залишається в Україні на досить низькому рівні. Це стримує позитивні економічні перетворення в країні, сповільнює (в деяких випадках унеможлиблює) реалізацію намічених урядом планів, які мають на меті зростання якості життя суспільства. Дослідження варіацій довіри між рівнями урядів та різними типами державних установ надає можливість визначення атракторів та інгібіторів, що формують уявлення громадськості про державний сектор економіки та про різні важелі державної політики, які можуть поліпшити сприйняття цих сфер державного управління.

Список літератури:

1. Bok D. *The Trouble With Government*. : Harvard University Press, 2001.
2. Sims H. *Public Confidence in Government and Government Service Delivery*. Canadian Centre for Management Development, 2001.
3. Dalton R.J. The Social Transformation of Trust in Government. *International Review of Sociology*. 2005. № 15.1. P. 133–154. DOI:10.1080/03906700500038819.
4. Keele L. Social capital and the dynamics of trust in government. *American Journal of Political Science*. 2005. № 51. P. 241–254.
5. Miller A.H. Political Issues and Trust in Government: 1964–1970. *American Political Science Review*. 1974. № 68.3. P. 951–972. DOI:10.2307/1959140.
6. Newton K., Stolle D., Zmerli S. Social and Political Trust. *Oxford Handbooks Online*. 2017. DOI:10.1093/oxfordhb/9780190274801.013.20.
7. Van de Walle S., Bouckaert G. Public Service Performance and Trust in Government: The Problem of Causality. *International Journal of Public Administration*. 2003. № 26.8–9. P. 891–913. DOI:10.1081/PAD-120019352.
8. Wilkes R. Trust in government: A micro–macro approach. *Journal of Trust Research*. 2004. № 4(2). P. 113–131. DOI:10.1080/21515581.2014.889835.
9. Wilkes R. We trust in government, just not in yours: Race, partisanship, and political trust 1958–2012. *Social Science Research*. 2013. № 49. P. 356–371. DOI:10.1016/j.ssresearch.2014.08.008.
10. Дарнопих Г.Ю. Криза суспільної довіри до держави: сучасні реалії. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія «Економічна теорія та право». 2014. № 4. С. 173–183.
11. Малий І.Й. Ерозія довіри до інститутів держави та конкурентоспроможність національної економіки. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2010. № 21. С. 81–88.
12. Порфімович О.Л. Довіра до владних інституцій: комунікативний аспект. *Держава та регіони. Соціальні комунікації*. 2010. № 2. С. 29–33.
13. Кучабський О.Г., Погорелий С.С. Довіра до органів публічної влади як ключовий фактор ефективності системи державного управління. *Публічне управління: теорія та практика*. 2013. № 1 С. 103–108.
14. Волянська О.В., Підкуркова І.В. Довіра до суду як чинник довіри до публічної влади: міжнародний та національний виміри. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія «Політологія». 2018. № 2. С. 151–165.
15. Loveless M., Binelli C. Economic expectations and satisfaction with democracy: Evidence from Italy. *Government and Opposition*. 2018. P. 1–17. URL: <http://dx.doi.org/10.1017/gov.2018.31>.
16. Miller A.H., Borrelli S.A. Confidence in government during the 1980s. *American Politics Quarterly*. 1991. № 19(2). P. 147–173. URL: <http://dx.doi.org/10.1177/1532673X9101900201>.
17. Van de Walle S., Van Roosbroeck S., Bouckaert G. Trust in the public sector: Is there any evidence for a long-term decline? *International Review of Administrative Sciences*. 2008. № 74(1). P. 47–64. DOI: 10.1177/0020852307085733.
18. Keele L. Social capital and the dynamics of trust in government. *American Journal of Political Science*. 2007. № 51(2). P. 241–254. DOI:10.1111/j.1540-5907.2007.00248.x.
19. Bovens M., Wille A. Deciphering the dutch drop: Ten explanations for decreasing political trust in The Netherlands. *International Review of Administrative Sciences*. 2008. № 74(2). P. 283–305. DOI: 10.1177/0020852308091135.
20. Daewoo Lee, Chae Young Chang, Hyunkang Hur. Economic performance, income inequality and political trust: new evidence from a cross-national study of 14 Asian countries. *Asia Pacific Journal of Public Administration*. 2020. № 42.2. P. 66–88. DOI:10.1080/23276665.2020.1755873.
21. Zmerli S., Castillo J. C. Income inequality, distributive fairness and political trust in Latin America. *Social Science Research*. 2015. № 52. P. 179–192. DOI: 10.1016/j.ssresearch.2015.02.003.
22. Goubin S., Hooghe M. The effect of inequality on the relation between socioeconomic stratification and political trust in Europe. *Social Justice Research*. 2020. DOI: 10.1007/s11211-020-00350-z.
23. Guinjoan M., Rico G. How perceptions of inequality between countries diminish trust in the European union: Experimental and observational evidence. *Political Psychology*. 2018. № 39(6). P. 1289–1303. DOI:10.1111/pops.12541.
24. Loveless M. The deterioration of democratic political culture: Consequences of the perception of inequality. *Social Justice Research*. 2013. № 26(4). P. 471–491. DOI: 10.1007/s11211-013-0198-7.
25. Loveless M. Inequality and support for political engagement in new democracies. *Europe-Asia Studies*. 2016. № 68(6). P. 1003–1019. DOI: 10.1080/09668136.2016.1203865.
26. Wilkes Rima. Trust in government: A micro–macro approach. *Journal of Trust Research*. 2014. № 4(2). P. 113–131. DOI: 10.1080/21515581.2014.889835.
27. Arneil B. *Diverse communities: The problem with social capital*. Cambridge : Cambridge University Press, 2006.
28. Uslaner E. *The moral foundations of trust*. New York, NY : Cambridge University Press, 2002.
29. Mara G.M. Thucydides and plato on democracy and trust. *The Journal of Politics*. 2001. № 63. P. 820–845.
30. Newton K. Social and political trust in established democracies. In P. Norris (Ed.), *Critical citizens: Global support for democratic government*. Oxford : Oxford University Press, 2008. P. 169–187.
31. Schulz J.T., Lubell M. Trust and taxpaying: Testing the heuristic approach to collective action. *American Journal of Political Science*. 1998. № 42. P. 398–417.

32. Hetherington M.J., Husser J.A. How trust matters: The changing political relevance of political trust. *American Journal of Political Science*. 2011. № 56(2). P. 1–14.
33. Rudolph T.J., Evans J. Political trust, ideology, and public support for government spending. *American Journal of Political Science*. 2005. № 49. P. 660–671.
34. Hetherington M.J. The effect of political trust on the Presidential vote, 1968–96. *American Political Science Review*. 1990. № 93. P. 311–326.
35. Van der Meer T. In what we trust? A multi-level study into trust in parliament as an evaluation of state characteristics. *International Review of Administrative Sciences*. 2010. № 76(3). P. 517–536. DOI: 10.1177/0020852310372450.
36. Chanley V.A., Rudolph T.J., Rahn W.M. The origins and consequences of public trust in government: A time series analysis. *Public Opinion Quarterly*. 2000. № 64(3). P. 239–256. DOI: 10.1086/317987.
37. Foster C., Frieden, J. Crisis of trust: Socio-economic determinants of Europeans' confidence in government. *European Union Politics*. 2017. № 18(4). P. 511–535. DOI: 10.1177/1465116517723499.
38. Sobiech R. Trust in government in times of economic crisis. *Studia z Polityki Publicznej*. 2015. № 1.9. P. 111–126. DOI: 10.33119/kszp.2016.1.4.
39. Whiteley P. Inflation, unemployment and government popularity – Dynamic models for the United States, Britain and West Germany. 1984. P. 33–24. DOI: 10.1016/0261-3794(84)90021-0.
40. Lee Y. The Great Recession, Government Performance, and Citizen Trust. *Journal of International and Area Studies*. 2018. № 25(1). P. 57–70. URL: <https://www.jstor.org/stable/26485930> (дата звернення: 10.06.2021).
41. Bauer P.C. Unemployment, Trust in Government, and Satisfaction with Democracy: An Empirical Investigation. Socius: Sociological Research for a Dynamic World, 2018. № 4. DOI: 10.1177/2378023117750533.
42. Van Erkel P.F.A., Van Der Meer T.W.G. Macroeconomic performance, political trust and the Great Recession: A multilevel analysis of the effects of within-country fluctuations in macroeconomic performance on political trust in 15 EU countries, 1999–2011. *European Journal of Political Research*. 2015. № 55(1). P. 177–197. DOI: 10.1111/1475-6765.12115.
43. McAllister I. The economic performance of governments. In P. Norris (Ed.), *Critical citizens: Global support for democratic governance*. Oxford University Press, 1999. P. 180–223.
44. Lee D., Chang C.Y., Hur H. Economic performance, income inequality and political trust: new evidence from a cross-national study of 14 Asian countries. *Asia Pacific Journal of Public Administration*. 2020. № 42(2). P. 66–88. DOI: 10.1080/23276665.2020.1755873.
45. Ruelens A., Meuleman B., Nicaise I. Examining macroeconomic determinants of trust in parliament: A dynamic multilevel framework. *Social Science Research*. 2018. № 75. P. 142–153. DOI: 10.1016/j.ssresearch.2018.05.004.
46. Spiteri J., Briguglio M. Does Good Governance Foster Trust in Government? An Empirical Analysis. *Contemporary Studies in Economic and Financial Analysis*, 2018. P. 121–137. DOI: 10.1108/s1569-375920180000099006.
47. Uslaner E.M. Corruption, inequality, and the rule of law: The bulging pocket makes the easy life. *Cambridge University Press*, 2008.
48. Uslaner, E.M. Corruption, the inequality trap and trust in government. In S. Zmerli & M. Hooghe (Eds.), *Political trust: Why context matters*. ECPR Press, 2011. P. 141–162.
49. Uslaner E.M. Political trust, corruption, and inequality. In S. Zmerli & T. van der Meer (Eds.), *Handbook on Political Trust*. Edward Elgar Publishing, 2017. P. 302–315.
50. Uslaner E.M. Trust, corruption and inequality. In C.M. Park & E.M. Uslaner (Eds.), *Inequality and Democratic Politics in East Asia*. Routledge, 2019. P. 34–54.
51. Grimmelikhuijsen, Knies. Validating a scale for citizen trust in government organizations. *International Review of Administrative Sciences*. 2015. № 83. P. 583–601.
52. A. Carmeli. A conceptual and practical framework of measuring performance of local authorities in financial terms: analysing the case of Israel. *Local Government Studies*. 2002. № 28(1). P. 21–36.
53. Hooghe M. Why There is Basically Only One Form of Political Trust. *The British Journal of Politics and International Relations*. 2011. № 13(2). P. 269–275. DOI: 10.1111/j.1467-856x.2010.00447.x.
54. Uslaner E.M. *The moral foundations of trust*. Cambridge : Cambridge University Press, 2002.
55. Torcal M., Christmann P. Congruence, national context and trust in European institutions. *Journal of European Public Policy*. 2018. № 26(12). P. 1779–1798. DOI: 10.1080/13501763.2018.1551922.
56. Muñoz J., Torcal M., Bonet E. Institutional trust and multilevel government in the European Union: Congruence or compensation? *European Union Politics*, 2011. № 12(4). P. 551–574. DOI: 10.1177/1465116511419250.
57. Dominioni G., Quintavalla A., & Romano, A. Trust spillovers among national and European institutions. *European Union Politics*. 2020. № 21(2). P. 276–293. DOI: 10.1177/1465116519897835.
58. Van Esterik-Plasmeijer & van Raaij. Banking system trust, bank trust, and bank loyalty. *International Journal of Bank Marketing*. 2017. № 35(1).
59. Fukuyama. Trust: the social virtues and the creation of prosperity. *International Journal on World Peace*. 1995. Vol. 14. № 1. P. 84–87.

References:

1. Bok, D. (2001). *The Trouble With Government*. Cambridge: Harvard University Press.
2. Sims, H. (2001). *Public Confidence in Government and Government Service Delivery*. Canadian Centre for Management Development.

3. Dalton, R.J. (2005). The Social Transformation of Trust in Government. *International Review of Sociology*, 15(1), 133–154. DOI:10.1080/03906700500038819.
4. Keele, L. (2007). Social capital and the dynamics of trust in government. *American Journal of Political Science*, 51, 241–254.
5. Miller, A.H. (1974). Political Issues and Trust in Government: 1964–1970. *American Political Science Review*, 68(3), 951–972. DOI:10.2307/1959140.
6. Newton, K., Stolle, D., & Zmerli, S. (2017). Social and Political Trust. *Oxford Handbooks Online*. DOI: 10.1093/oxfordhb/9780190274801.013.20.
7. Van de Walle, S., & Bouckaert, G. (2003). Public Service Performance and Trust in Government: The Problem of Causality. *International Journal of Public Administration*, 26(8-9), 891–913. DOI: 10.1081/PAD-120019352.
8. Wilkes, R. (2014). Trust in government: A micro–macro approach. *Journal of Trust Research*, 4 (2), 113–131. DOI:10.1080/21515581.2014.889835.
9. Wilkes, R. (2015). We trust in government, just not in yours: Race, partisanship, and political trust 1958–2012. *Social Science Research*, 49, 356–371. DOI:10.1016/j.ssresearch.2014.08.008.
10. Darnopykh, G. (2014). Crisis of public trust in the state: modern realities. *Bulletin of the National University Law Academy of Ukraine named Yaroslav Mudryiy. Series: Economic Theory and Law*, 4, 173–183.
11. Malyi, I. (2010). Erosion of trust in state institutions and competitiveness of the national economy. Theoretical and applied issues of economics. *Collection of scientific works*, 21, 81–88.
12. Porfimovich, O. (2010). Trust in government institutions: communicative aspect. *State and regions. Social Communications*, 2, 29–33.
13. Kuchabsky, O., Pogorely, S. (2013). Trust in public authorities as a key factor in the effectiveness of public administration. *Public administration: theory and practice*, 1, 103–108.
14. Volyanska, O.V., Pidkurkova, I.V. (2018). Trust in the court as a factor of trust in public authorities: international and national dimensions. *Bulletin of the National University Law Academy of Ukraine named Yaroslav Mudryiy. Series: Political Science*, 2, 151–165.
15. Loveless, M., & Binelli, C. (2018). Economic expectations and satisfaction with democracy: Evidence from Italy. *Government and Opposition*, 1–17.
16. Miller, A. H., & Borrelli, S. A. (1991). Confidence in government during the 1980s. *American Politics Quarterly*, 19(2), 147–173. Available from: <http://dx.doi.org/10.1177/1532673X9101900201>.
17. Van de Walle, S., Van Roosbroek, S., & Bouckaert, G. (2008). Trust in the public sector: Is there any evidence for a long-term decline? *International Review of Administrative Sciences*, 74(1), 47–64. DOI: 10.1177/0020852307085733.
18. Keele, L. (2007). Social capital and the dynamics of trust in government. *American Journal of Political Science*, 51(2), 241–254. DOI:10.1111/j.1540-5907.2007.00248.x.
19. Bovens, M., & Wille, A. (2008). Deciphering the dutch drop: Ten explanations for decreasing political trust in The Netherlands. *International Review of Administrative Sciences*, 74(2), 283–305. DOI:10.1177/0020852308091135.
20. Daewoo Lee, Chae Young Chang & Hyunkang Hur (2020) Economic performance, income inequality and political trust: new evidence from a cross-national study of 14 Asian countries. *Asia Pacific Journal of Public Administration*, 42(2), 66–88. DOI:10.1080/23276665.2020.1755873.
21. Zmerli, S., & Castillo, J.C. (2015). Income inequality, distributive fairness and political trust in Latin America. *Social Science Research*, 52, 179–192. DOI: 10.1016/j.ssresearch.2015.02.003.
22. Goubin, S., & Hooghe, M. (2020). The effect of inequality on the relation between socioeconomic stratification and political trust in Europe. *Social Justice Research*. DOI: 10.1007/s11211-020-00350-z.
23. Guinjoan, M., & Rico, G. (2018). How perceptions of inequality between countries diminish trust in the European union: Experimental and observational evidence. *Political Psychology*, 39(6), 1289–1303. DOI: 10.1111/pops.12541.
24. Loveless, M. (2013). The deterioration of democratic political culture: Consequences of the perception of inequality. *Social Justice Research*, 26(4), 471–491. DOI:10.1007/s11211-013-0198-7.
25. Loveless, M. (2016). Inequality and support for political engagement in new democracies. *Europe-Asia Studies*, 68(6), 1003–1019. DOI:10.1080/09668136.2016.1203865
26. Wilkes, Rima (2014). Trust in government: A micro–macro approach. *Journal of Trust Research*, 4(2), 113–131. DOI:10.1080/21515581.2014.889835.
27. Arneil, B. (2006). *Diverse communities: The problem with social capital*. Cambridge: Cambridge University Press.
28. Uslaner, E. (2002). *The moral foundations of trust*. New York, NY: Cambridge University Press.
29. Mara, G.M. (2001). Thucydides and plato on democracy and trust. *The Journal of Politics*, 63, 820–845.
30. Newton, K. (2008). Social and political trust in established democracies. In P. Norris (Ed.), *Critical citizens: Global support for democratic government*. Oxford: Oxford University Press, 169–187.
31. Schuolz, J.T., & Lubell, M. (1998). Trust and taxpaying: Testing the heuristic approach to collective action. *American Journal of Political Science*, 42, 398–417.
32. Hetherington, M.J., & Husser, J.A. (2011). How trust matters: The changing political relevance of political trust. *American Journal of Political Science*, 56(2), 1–14.
33. Rudolph, T.J., & Evans, J. (2005). Political trust, ideology, and public support for government spending. *American Journal of Political Science*, 49, 660–671.

34. Hetherington, M.J. (1999). The effect of political trust on the Presidential vote, 1968–96. *American Political Science Review*, 93, 311–326.
35. Van der Meer, T. (2010). In what we trust? A multi-level study into trust in parliament as an evaluation of state characteristics. *International Review of Administrative Sciences*, 76(3), 517–536. DOI: 10.1177/0020852310372450.
36. Chanley, V.A., Rudolph, T.J., & Rahn, W.M. (2000). The origins and consequences of public trust in government: A time series analysis. *Public Opinion Quarterly*, 64(3), 239–256. DOI:10.1086/317987.
37. Foster, C., & Frieden, J. (2017). Crisis of trust: Socio-economic determinants of Europeans' confidence in government. *European Union Politics*, 18(4), 511–535. DOI:10.1177/1465116517723499.
38. Sobiech, R. (2016). Trust in government in times of economic crisis. *Studia z Polityki Publicznej*, 1(9), 111–126. DOI:10.33119/kszp.2016.1.4.
39. Whiteley, P. (1984). Inflation, unemployment and government popularity – Dynamic models for the United States, Britain and West Germany, 3(1), 3–24. DOI: 10.1016/0261-3794(84)90021-0.
40. Lee, Y. (2018). The Great Recession, government performance, and citizen trust. *Journal of International and Area Studies*, 25(1), 57–70. Available from: <https://www.jstor.org/stable/26485930>.
41. Bauer, P.C. (2018). Unemployment, Trust in Government, and Satisfaction with Democracy: An Empirical Investigation. *Socius: Sociological Research for a Dynamic World*, 4. DOI: 10.1177/2378023117750533.
42. Van Erkel, P.F.A., Van Der Meer, T.W.G. (2015). Macroeconomic performance, political trust and the Great Recession: A multilevel analysis of the effects of within-country fluctuations in macroeconomic performance on political trust in 15 EU countries, 1999–2011. *European Journal of Political Research*, 55(1), 177–197. DOI: 10.1111/1475-6765.12115.
43. McAllister, I. (1999). The economic performance of governments. In P. Norris (Ed.), *Critical citizens: Global support for democratic governance*. Oxford University Press, 188–203.
44. Lee, D., Chang, C.Y., & Hur, H. (2020). Economic performance, income inequality and political trust: new evidence from a cross-national study of 14 Asian countries. *Asia Pacific Journal of Public Administration*, 42(2), 66–88. DOI: 10.1080/23276665.2020.1755873.
45. Ruelens, A., Meuleman, B., & Nicaise, I. (2018). Examining macroeconomic determinants of trust in parliament: A dynamic multilevel framework. *Social Science Research*, 75, 142–153. DOI: 10.1016/j.ssresearch.2018.05.004.
46. Spiteri, J., & Briguglio, M. (2018). Does Good Governance Foster Trust in Government? An Empirical Analysis. *Contemporary Studies in Economic and Financial Analysis*, 121–137. DOI: 10.1108/s1569-375920180000099006.
47. Uslander, E.M. (2008). Corruption, inequality, and the rule of law: The bulging pocket makes the easy life. *Cambridge University Press*.
48. Uslander, E.M. (2011). Corruption, the inequality trap and trust in government. In S. Zmerli & M. Hooghe (Eds.), *Political trust: Why context matters*. ECPR Press, 141–162.
49. Uslander, E.M. (2017). Political trust, corruption, and inequality. In S. Zmerli & T. van der Meer (Eds.), *Handbook on Political Trust*. Edward Elgar Publishing, 302–315.
50. Uslander, E.M. (2019). Trust, corruption and inequality. In C.M. Park & E.M. Uslander (Eds.), *Inequality and Democratic Politics in East Asia*. Routledge, 34–54.
51. Grimmelikhuijsen, Knies. (2015). Validating a scale for citizen trust in government organizations. *International Review of Administrative Sciences*, 83, 583–601.
52. Carmeli, A. (2002). A conceptual and practical framework of measuring performance of local authorities in financial terms: analysing the case of Israel. *Local Government Studies*, 28(1), 21–36.
53. Hooghe, M. (2011). Why There is Basically Only One Form of Political Trust. *The British Journal of Politics and International Relations*, 13(2), 269–275. DOI: 10.1111/j.1467-856x.2010.00447.x .
54. Uslander, E.M. (2002). The moral foundations of trust. *Cambridge: Cambridge University Press*.
55. Torcal, M., & Christmann, P. (2018). Congruence, national context and trust in European institutions. *Journal of European Public Policy*, 26(12), 1779–1798. DOI: 10.1080/13501763.2018.1551922.
56. Muñoz, J., Torcal, M., & Bonet, E. (2011). Institutional trust and multilevel government in the European Union: Congruence or compensation? *European Union Politics*, 12(4), 551–574. DOI: 10.1177/1465116511419250.
57. Dominionioni, G., Quintavalla, A., & Romano, A. (2020). Trust spillovers among national and European institutions. *European Union Politics*, 21(2), 276–293. DOI: 10.1177/1465116519897835
58. Van Esterik-Plasmeijer & van Raaij. (2017). Banking system trust, bank trust, and bank loyalty. *International Journal of Bank Marketing*, 35(1).
59. Fukuyama. (1995). Trust: the social virtues and the creation of prosperity. *International Journal on World Peace*, 14, 84–87.